

Leenknecht, M. (2024). Onderzoek door de jaren heen. In M. Leenknecht, M. Köhlen, S. Kooij, E. Roskam-Pelgrim, & A. Potters (Red.). *Leren van toetsen in het hoger onderwijs* (pp. 90-97). Platform Leren van toetsen.

Colofon

Dit boek is een uitgave van Platform Leren van toetsen – 2024

www.lerenvantoetsen.nl

Redactie: Martijn Leenknecht, Martje Köhlen, Simone Kooij, Els Roskam-Pelgrim & Anne Potters

ISBN: 978-94-6506-093-4

Vormgeving: Het Bureau, Grafisch Lyceum Utrecht

Noa Meijer, Timo de Groot & Luca Vermeer

Druk: Ridderprint, www.ridderprint.nl

Delen, bewerken of voortbouwen op de teksten en materialen uit deze uitgave (het werk) is toegestaan onder de voorwaarden dat de makers van het originele werk worden vermeldt (correcte bronvermelding) en er wordt aangegeven of het werk is veranderd. Het is niet toegestaan de indruk te wekken dat de originele maker instemt met jouw gebruik van het werk of aanpassing ervan. Het werk mag niet worden gebruikt voor commerciële doeleinden. Als je het werk hebt veranderd of je erop voortbouwt, dan moet je het veranderde materiaal verspreiden onder dezelfde licentie.

Onderzoek door de jaren heen

Martijn Leenknecht (HZ University of Applied Sciences)

Het versterken van onderzoek naar de eigen toetspraktijk, zoals de commissie Bruijn adviseerde (zie hoofdstuk 1), vormde vanaf het begin van Platform Leren van toetsen een belangrijke uitgangspunt. Om de daad bij het woord te voegen werd de hulp ingeroepen van studenten Onderwijswetenschappen, omdat binnen de eigen hogescholen in die tijd geen onderwijslectoraat actief was. Het idee was ook dat door samenwerking onderzoekslijnen konden ontstaan. Terugkijkend op 10 jaar onderzoek kunnen we concluderen dat dit aardig is gelukt (zie Figuur 1). We zetten de 29 onderzoeken die in opdracht van het platform werden uitgevoerd op een rijtje.

Door de jaren heen hebben we samengewerkt met bachelor- en masterstudenten Onderwijswetenschappen van de Universiteit Utrecht, Erasmus Universiteit en Open Universiteit. De studenten werden uitgedaagd voort te bouwen op eerdere onderzoeken die waren uitgevoerd in opdracht van het platform, maar kregen ook de vrijheid om eigen creativiteit en inzichten in te zetten. Doordat studenten konden kiezen op welk thema ze verder gingen, gebeurde het dat een thema jaren niet werd onderzocht en daarna toch weer werd opgepakt. Het thema feedbackcultuur is hier een voorbeeld van. Dat betekent ook dat thema's die in Figuur 1 zijn afgesloten, in de toekomst net zo makkelijk weer 'heropent' kunnen worden.

Ontwikkelingen die opvallen

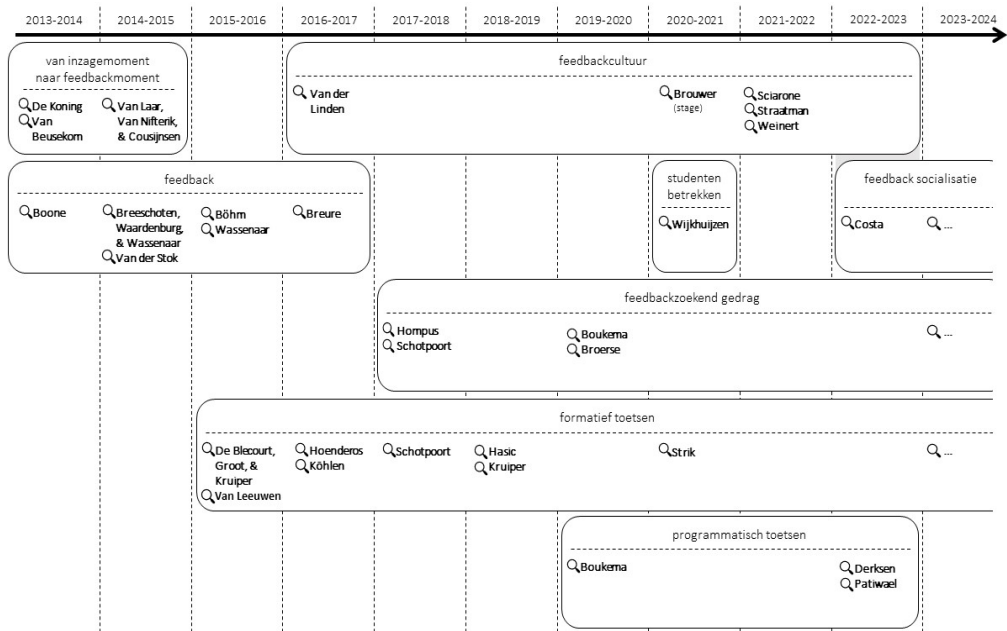
Als je de onderzoeken van Platform Leren van toetsen onder of naast elkaar zet (zie Tabel 1 en Figuur 1), ontstaat een imposant lijstje. In totaal participeerden 2.682 studenten en 664 docenten in onderzoek vanuit het platform. Een aantal ontwikkelingen vallen op.

Paradigmashift naar de student als actieve feedbackverwerker

De onderzoeken uit de beginjaren van het platform sluiten aan bij de focus op summatieve toetsen die in die tijd heel sterk was. We probeerden het leren van toetsen onder de aandacht te brengen door aan te sluiten bij de toetspraktijk en onderzoeken te doen naar verbeteringen van inzagemomenten (e.g., De Koning, 2014; Van Beusekom, 2014; Van Laar, Van Nifterik, & Cousijnsen, 2015) en de invloed van beoordelingen op de perceptie en acceptatie van feedback (e.g., Breeschoten, Waardenburg, & Wassenaar, 2015).

Onze aandacht verschoof echter al vrij snel naar de formatieve kant van toetsen (e.g., De Blecourt, Groot, & Kruiper, 2016; Van Leeuwen, 2016). Ook het thema feedbackzoekend gedrag van studenten dat in studiejaar 2017-2018 werd opgepakt door Priscilla Hompus en Dorette Schotpoort past helemaal in deze paradigmashift. Het idee was: je kan wel veel energie stoppen in het geven

Figuur 1 De onderzoekslijnen van Platform Leren van toetsen door de jaren heen

van feedback, maar wat als de student helemaal niet zit te wachten op jouw feedback? In deze en latere onderzoeken (e.g., Baukema, 2020; Broerse, 2020) werd gekeken naar hoe studenten kunnen worden gestimuleerd om zelf actief op zoek te gaan naar feedback.

Aandacht voor cultuur

Naast aandacht voor structurele elementen, zoals formatief toetsen en programmatisch toetsen, heeft Marieke van der Linden (2017) met haar literatuurstudie het pad gebaand voor meer verdieping en onderzoek naar feedbackcultuur in teams. Ynke Brouwer (2021) heeft als stageopdracht in samenwerking met de themagroep feedbackcultuur een gesprekstoel ontwikkeld, die het jaar daarna door drie OU-studenten werd uitgetest in de praktijk (Sciarone, 2022; Straatman, 2022; Weinert, 2022). Tot dan toe hebben we alleen de rol van de docent in het vormen van een feedbackcultuur onderzocht, maar Vinciane Costa (2023) maakte de stap naar studenten en onderzocht hoe een student zich de feedbackcultuur binnen de opleiding eigen maakt en socialiseert (ook Anne Potters spreekt hierover in hoofdstuk 3.2). Een veelbelovende onderzoeksrichting, die verder wordt opgepakt.

Groeiende aandacht voor docentprofessionalisering en teamontwikkeling

In de loop van de jaren hebben we ook steeds meer aandacht gehad voor de docent. Na de lancering van de toolkit Formatief toetsen (zie hoofdstuk 2.3) hebben Almedina Hasic (2019) en Stephanie Kruiper (2019) voor het eerst actief docentprofessionalisering onderzocht. Ook later was

Tabel 1 Chronologisch overzicht van onderzoeken van Platform Leren van toetsen

Naam (jaartal)	Universiteit	MSc/ BSc	
Suzanne Boone (2014)	Universiteit Utrecht	MSc	
Marit de Koning (2014)	Universiteit Utrecht	MSc	
Lianne van Beusekom (2014)	Universiteit Utrecht	MSc	
Niek Breeschoten, Laurens Waardenburg, & Bob Wassenaar (2015)	Universiteit Utrecht	BSc	
Willemien van Laar, Annemieke van Nifterik, & Mieke Cousijnsen (2015)	Universiteit Utrecht	BSc	
Marloes van der Stok (2015)	Erasmus Universiteit	BSc	
Astrid de Blecourt, Niké Groot, & Stephanie Kruijer (2016)	Universiteit Utrecht	BSc	
Iris Böhm (2016)	Universiteit Utrecht	MSc	
Diana van Leeuwen (2016)	Universiteit Utrecht	MSc	
Bob Wassenaar (2016)	Universiteit Utrecht	MSc	
Ariane Breure (2017)	Universiteit Utrecht	MSc	
Charlotte Hoenderos (2017)	Universiteit Utrecht	MSc	
Martje Köhler (2017)	Universiteit Utrecht	MSc	
Marieke van der Linden (2017)	Erasmus Universiteit	BSc	
Priscilla Hompus (2018)	Universiteit Utrecht	MSc	
Dorette Schotpoort (2018)	Universiteit Utrecht	MSc	
Almedina Hasic (2019)	Universiteit Utrecht	MSc	

Onderwerp	Participanten	
	Context	Totaal aantal
Zelfreflectie en zelfbeoordeling en de relatie met feedbackpercepties	pabostudenten die stage lopen	83 studenten
Leeropbrengst en goal setting studenten bij vormgeving inzagemoment met docent-, peer-, en self-feedback	eerstejaars hbo van twee opleidingen: economisch en sociaal domein	195 studenten
Feedbackpercepties vormgeving inzagemoment met docent-, peer-, en self-feedback	eerstejaars hbo van twee opleidingen: economisch en sociaal domein	115 studenten
De invloed van beoordeling op perceptie en acceptatie van feedback	eerstejaars en tweedejaars Biomedische studies	195 studenten
Inzagemoment als feedbackmoment	eerstejaars hbo Commerciële economie	176 studenten
Analyse docentfeedback	vierdejaars hbo Verpleegkunde	6 docenten, 20 studenten
Formatief toetsen en diepe leerbenadering	eerstejaars hbo van vier opleidingen: sociaal-maatschappelijke domein	82 studenten
De interpretatie van studenten van feed-up, feedback, en feedforward	eerstejaars hbo	48 studenten
Gebruik formatieve strategieën door docenten	maatschappelijk, economisch en technisch domein	28 docenten
Effectiviteit van geautomatiseerde feedback op basis van learning analytics	eerstejaars hbo Commerciële economie	172 studenten
Prompting om docentfeedback te verbeteren (vervolg op Van der Stok, 2015)	vierdejaars hbo Verpleegkunde	16 docenten, 64 studenten
Formatief toetsen en diepe leerbenadering	eerstejaars hbo Social Work	82 + 172 studenten
Formatieve strategieën en studentmotivatie	eerstejaars hbo Verpleegkunde	118 studenten
Feedbackcultuur definiëren	n.v.t.	n.v.t.
Feedbackzoekend gedrag van studenten	eerstejaars hbo Facility management	80 studenten
Formatief toetsen en feedbackzoekend gedrag van studenten	eerstejaars hbo Social Work	57 studenten
Professionalisering aan de hand van de formatieve toetscyclus	hbo-docenten uit verschillende domeinen	6 docenten, 37 studenten

Naam (jaartal)	Universiteit	MSc/ BSc	
Stephanie Kruiper (2019)	Universiteit Utrecht	MSc	
Hanneke Baukema (2020)	Universiteit Utrecht	MSc	
Sonja Broerse (2020)	Universiteit Utrecht	MSc	
Peet Strik (2021)	Universiteit Utrecht	MSc	
Cody Wijkhuijzen (2021)	Universiteit Utrecht	MSc	
Ynke Brouwer (2021)	Universiteit Utrecht	MSc	
Letizia Sciarone (2022)	Open Universiteit	MSc	
Mirjam Straatman (2022)	Open Universiteit	MSc	
Silas Weinert (2022)	Open Universiteit	MSc	
Vinciane Costa (2023)	Open Universiteit	MSc	
Elze Derksen (2023)	Open Universiteit	MSc	
Jiska Patiwael (2023)	Open Universiteit	MSc	

Onderwerp	Participanten	
	Context	Totaal aantal
Professionalisering aan de hand van de formatieve toetscyclus en scaffolding	hbo-docenten uit verschillende domeinen	16 docenten
Programmatisch toetsen en feedbackzoekend gedrag van studenten	tweede en derdejaars hbo Communicatie	78 studenten
Feedbackzoekend gedrag van studenten	eerstejaars Pabo	87 studenten
Student- en docentpercepties van formatief toetsen en feedback	AD-college, diverse opleidingen	75 docenten, 748 studenten
Docentpercepties over studenten betrekken bij toetsen: kansen en barrières	hbo-docenten van verschillende hogescholen	96 docenten
Ontwikkeling gesprekstoel feedbackcultuur (stageopdracht)	n.v.t.	n.v.t.
Werken aan een feedbackcultuur	teams van verschillende hogescholen	56 docenten
Definiëren van feedbackcultuur	teams van verschillende hogescholen	77 docenten
Werken aan een feedbackcultuur met externe begeleiding	teams van verschillende hogescholen	57 docenten
Feedbacksocialisatie	eerstejaars studenten orthopedagogiek	73 studenten
Implementatie van programmatisch toetsen en het belang van een gedeelde feedbackconceptie	hbo-docenten van verschillende hogescholen	112 docenten
Implementatie van programmatisch toetsen en het belang van een gedeelde toetsconceptie	hbo-docenten van verschillende hogescholen	119 docenten

er aandacht voor het perspectief van de docent in bijvoorbeeld het onderzoek van Peet Strik (2021) en Cody Wijkhuijzen (2021). Laatstgenoemde onderzocht kansen en belemmeringen die docenten zien voor het betrekken van studenten bij toetsen. Het was immers niet langer de vraag of het betrekken van studenten zinvol is, maar eerder waarom het docenten niet altijd lukt dit ook daadwerkelijk te doen.

Naast aandacht voor individuele docenten, zien we in de loop van de jaren ook een toenemende aandacht voor teams. Niet alleen in de toolkit Formatief toetsen is er aandacht voor teamontwikkeling, maar ook in de thema's feedbackcultuur en programmatisch toetsen werd de aandacht gericht op het team. Zo onderzochten Elze Derksen (2023) en Jiska Patiwael (2023) de invloed van feedback- en toetsconcepties binnen teams en de mate waarin programmatisch toetsen (volgens de deelnemers) succesvol werd geïmplementeerd.

Feedbackgeletterdheid is niet onderzocht

Sinds de introductie van het concept feedbackgeletterdheid door David Carless en David Boud in 2018 is er veel aandacht voor hoe een student in staat kan worden gesteld om feedback te gebruiken (zie hoofdstukken 9.2 en 9.3). Toch is feedbackgeletterdheid geen thema in ons overzicht van onderzoekslijnen. Dat betekent niet dat we geen aandacht hebben gehad voor feedbackgeletterdheid. Feedbackzoekend gedrag bijvoorbeeld wordt vaak gezien als een gedragscomponent van feedbackgeletterdheid, een thema dat we al in 2017 opgestart hebben. Het is echter moeilijk om het concept feedbackgeletterdheid te vangen en (kwantitatief of kwalitatief) meetbaar te maken. Het rechtstreeks onderzoeken van feedbackgeletterdheid heeft daarom volgens ons nu geen meerwaarde.

Goed onderzoek leidt tot nieuwe vragen...

De onderzoeken die studenten in opdracht en onder begeleiding van het platform hebben uitgevoerd hebben niet alleen voor de betrokken docenten nieuwe inzichten opgeleverd, maar hebben ook bijgedragen aan ons collectieve begrip over 'leren van toetsen'. De inzichten hebben we steeds gedeeld via blogs op onze websites, ons jaarlijkse festival, en via wetenschappelijke publicaties (Baartman et al., 2023; Kruijer et al., 2022; Leenknecht et al., 2019; 2021).

Echter, niet alle onderzoeken leverden direct bruikbare inzichten op. Onderzoek loopt nu eenmaal niet altijd zoals je had verwacht... En voor de studenten is het doen van onderzoek vaak ook nog spannend en nieuw. Wij vinden natuurlijk in dit geval het leren van de thesis (de toets) veel belangrijker dan het resultaat. Bovendien leidt een 'mislukt' onderzoek ook weer tot interessante reflectie en een hoop nieuwe vragen. Vragen die weer voedingsbodem zijn voor nieuwe onderzoeken. Daarom ziet het er naar uit dat we nog lang niet klaar zijn met het doen van onderzoek naar onze eigen toetspraktijk en loopt de tijdlijn waarschijnlijk door met weer nieuwe thema's en ontwikkelrichtingen.

Bronnen

- Baartman, L., Baukema, H., & Prins, F. (2023). Exploring students' feedback seeking behavior in the context of programmatic assessment. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 48(5), 598-612. <https://doi.org/10.1080/02602938.2022.2100875>
- Kruiper, S. M. A., Leenknecht, M. J. M., & Slob, B. (2022). Using scaffolding strategies to improve formative assessment practice in higher education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 47(3), 458-476. <https://doi.org/10.1080/02602938.2021.1927981>
- Leenknecht, M., Wijnia, L., Köhler, M., Fryer, L., Rikers, R., & Loyens, S. (2021). Formative assessment as practice: The role of students' motivation. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46(2), 236-255. <https://doi.org/10.1080/02602938.2020.1765228>
- Leenknecht, M., Hompus, P., & Van der Schaaf, M. (2019). Feedback seeking behaviour in higher education: The association with students' goal orientation and deep learning approach. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 44(7), 1069-1078. <https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1571161>